

SPEECH THERAPY. SPECIAL PSYCHOLOGY

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-078-0-35>

ВИВЧЕННЯ СТАВЛЕННЯ БАТЬКІВ ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ПОРУШЕНЬ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ

Мілевська О. П.

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри логопедії та спеціальних методик

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

Проблема профілактики порушень писемного мовлення не втрачає актуальності з огляду на традиційний зв'язок між якістю засвоєння учнями навчального матеріалу та рівнем сформованості у них навичок читання та письма. Труднощі у шкільному навчанні, зумовлені специфічними порушеннями писемного мовлення (дислексіями, дисграфіями), можуть спричинити шкільну дезадаптацію дитини, негативно вплинути на її особистісно-поведінкову сферу [3; 4].

Вивченню можливостей запобігання мовленнєвої патології в цілому та, зокрема, порушень писемного мовлення присвячені ряд наукових досліджень у галузях логопедії, неврології, педагогіки, психології, нейропсихології (праці О. Корнєва, Л. Спірової, А. Ястребової, І. Садовнікової, Р. Лалаєвої, Н. Чередніченко, М. Повалєвої, Г. Каше, М. Кольцової, Т. Ахутіної, О. Лурія, Л. Цветкової, Е. Данілавічюте, Т. Пічугіної, В. Ремажевської та ін.).

З огляду на результати цих досліджень, профілактика порушень письма і читання розглядається у двох аспектах:

– усунення причин, які можуть призвести до виникнення дислексій, дисграфій [1; 2]. (подолання недоліків фонетико-фонематичного компоненту мовлення, лексико-граматичного; корекція оптико-просторових функцій, зорово-моторних координацій та функцій уваги, пам'яті, регуляторних процесів тощо.);

– превентивне формування функціонального базису процесів читання і письма, починаючи із раннього віку (стимуляція, розвиток психомоторних умінь, специфічних нейромеханізмів письма і читання тощо.) [2; 4].

Разом з цим, у спеціальній науково-методичній літературі визначені такі напрямки профілактики мовленнєвих порушень як медичний, педагогічний, психологічний. В свою чергу, педагогічний напрямок включає в себе логопедичну роботу, власне педагогічну та батьківську.

Предметом нашої уваги було вивчення проблеми участі батьків у здійсненні профілактики порушень писемного мовлення у дітей.

Передусім ми ставили перед собою за мету виявити стан обізнаності батьків у питаннях профілактики порушень читання і письма у їхніх дітей-дошкільників. Адже, усвідомлення проблеми (у нашому випадку – це можливі труднощі опанування дітьми читання і письма, можливі стійкі порушення цих шкільних умінь у дітей та визнання власної ролі у цій ситуації) є важливим чинником мотивації батьків до відповідних дій та адекватного ставлення до успіхів дитини.

Для розв'язання мети дослідження ми розробили анкету для батьків дітей, які відвідують дошкільні заклади. За допомогою анкети ми намагались виявити, яким є ставлення батьків до порушень мовлення в цілому; наскільки вони розуміють причинно-наслідковий зв'язок між порушеннями усного та писемного мовлення. А також ми вважали за доцільне поцікавитись, чи дбають батьки про підготовку власних дітей до навчання читання і письма і як саме.

Розроблені нами анкети містили такі питання:

1. Чи наявні порушення у мовленні вашої дитини? (так; ні)
2. Що саме непокоїть вас у мовленні дитини? (відсутність окремих звуків; заміна звуків у словах; використовує тільки прості речення (2-3 слова); не проявляє ініціативу в спілкуванні; інше...)
3. Чи плутає ваша дитина сторони «ліво-право» та «верх-низ»? (так; ні)
4. Чи помічали ви, що дитина правильно вимовляє всі звуки, але неправильно використовує їх у мовленні? (так; ні)
5. Чи плутає дитина місцями звуки у словах, склади у словах, слова у реченні? (так; ні)
6. Чи ваша дитина завжди правильно використовує закінчення в усному мовленні? (так; ні)
7. Чи уміє дитина правильно узгоджувати собою слова в реченні? (так; ні)
8. Як ви вважаєте, чи потрібно звертатися до логопеда, якщо дитина припускається вище перерахованих помилок? (так; ні)
9. Чи погоджуєтесь ви з твердженням «Пише як говорить»? (так; ні)
10. Чи готуєте ви дитину до навчання письма і читання? (так; ні; яким чином /*вказіть*)

Анкетуванням були охоплені батьки дітей-дошкільників з порушеним мовленням та батьки дітей з нормотиповим мовленням.

Аналіз результатів проведеного анкетування дозволив визначити, більшість батьків дошкільників погоджуються зі значимістю проблеми профілактики порушень писемного мовлення. Проте, опитувані батьки не виявили достатньої обізнаності у змісті такої роботи та не проявили усвідомлення своєї власної ролі у цьому напрямку.

Щодо батьківської обізнаності – вона повинна формуватись спеціальними діями фахівців-логопедів, вихователів і психологів дошкільних закладів та учителів і психологів шкіл, оскільки становить область спеціальних знань. Але усвідомленість своїх можливостей та обов'язків щодо профілактики порушень писемного мовлення у дітей – це один із аспектів усвідомленого батьківства, яке цілком залежить від власного бажання і вольових зусиль самих батьків.

Кількісні показники результатів анкетування батьків експериментальної вибірки (*підгрупа 1* – батьки дітей з типовим мовленнєвим розвитком (далі – Тип.МР), *підгрупа 2* – батьки дітей з порушення мовленнєвого розвитку (далі – ПМР), виявились наступними:

Серед батьків дітей з ПМР ми виявили певну кількість респондентів (20%), які не зафіксували наявності порушень мовлення (питання № 1) у їхніх дітей; такий результат пояснюється тим, що діти саме цих батьків мали незначні порушення вимовного компоненту – спотворення вимови звуків [л, с, р], і батьки не розцінювали ці порушення як проблему.

Відповідей на запитання №2 (що саме турбує батьків у мовленні дитини), ці ж батьки (20%) не дали. Інші батьки (80%) лише погодились із тим, що порушення мовлення дітей їх, як батьків, турбують, але не вказали, що саме. Такі відповіді можуть бути свідченням намагання батьків приховати свою невпевненість у коментарях щодо мовленнєвої патології у дітей.

Ми помітили, що майже батьки фіксують труднощі дітей у розрізненні просторових напрямків (понять „право-ліво»): 40% батьків з обох підгруп (Тип.МР, ПМР) дали стверджувальні відповіді, що надалі підтвердилось під час обстеження дітей.

Окремими запитаннями для батьків ми намагались визначили їхню уважність до звукового структурування мовлення дітей, а саме чи вони здатні помітити порушення послідовності звуків у словах дитини, або уміння правильно вимовляти ізольовані звуки та неправильно їх використовувати у мовленні. Аналіз відповідей на це питання виявив, що 67% батьків підгрупи 2 вказали на наявність помилок цього типу.

Окремі батьки звертають увагу на правильність оформлення закінчень та узгодження слів у реченнях дітьми, 53% батьків з обох

підгруп зазначили наявність таких помилок у дошкільників. Такі відповіді вказують на уважність батьків до мовлення дітей, що є позитивним моментом та може бути використано для формування подальших активних дій щодо подолання цих недоліків у мовленні дітей.

Найбільше стверджувальних відповідей ми отримали на запитання про те, чи погоджуються батьки твердженням „Пишу, як говорю?»; усі батьки (100%) погодились із твердженням. Такий результат теж є важливим, адже на розумінні цього твердження формуватиметься батьківська позиція щодо роботи над подоланням у дітей порушень вимови, фонематичних процесів, аграматизмів усного мовлення з метою запобігання порушень писемного.

Відповіді на останнє запитання анкети, як ми і передбачали, були майже однотайними: усі батьки в обох підгрупах підтвердили, що готують дітей до засвоєння письма і читання, навчаючи читати і писати букви; намагаються більше читати дітям казок, оповідань і просять дітей переказувати їх зміст; більшість батьків з підгрупи 1 вказали, що спонукають дітей частіше малювати конструювати. Безперечно, ці відповіді заслуговують на схвалення.

Проте, лише окремі батьки в обох підгрупах (15% у підгрупі 1, 30% у підгрупі 2) вказали, що використовують спеціальні матеріали для підготовки руки до письма (друковані посібники, які тепер широко представлені у продажу). Більша кількість батьків з підгрупи 2 (ПМР), які користуються спеціальними посібниками, пояснюється тим, що вони контактують з логопедами у процесі корекції мовленнєвих порушень у дітей. В свою чергу, логопеди радять певні розвиткові матеріали, а також батьки мають змогу спостерігати за використанням таких матеріалів на логопедичних заняттях.

Узагальнення результатів проведеного анкетування показало, що в цілому, батьківська аудиторія частково готова до включення у системну роботу з профілактики порушень писемного мовлення у дітей. Результати анкетування можуть бути покладені в основу розробки змісту просвітницьких заходів з батьками дошкільників.

Література:

1. Бартењева Л.І. Підготовка дітей до оволодіння грамотним письмом. *Дефектологія*. 2002. № 2. С. 32–38.
2. Корнев А.Н. Нарушения чтения и письма у детей и пути их коррекции. СПб.: ИД «МиМ», 1997. 286 с.
3. Парамонова Л.Г. Дисграфия: диагностика, профилактика и коррекция. С-Пб.: Детство-Пресс, 2006. 128 с.
4. Поваляева М.А. Профилактика и коррекция нарушений письменной речи: качество образования. Ростов-н/Д: Феникс, 2006. 158 с.